

Juan Sebastián Elcano, un nom per a la història

per Agustí Martín Sabater, capità de la Marina Mercant

Amb motiu que el vilassarenc Sr. Llorenç Nin, acreditat maquetista naval, ha tingut la gentilesa de donar al nostre Museu de la Marina de Vilassar el model a escala del veler-escola Juan Sebastián Elcano, aprofito per escriure aquestes línies sobre l'home i sobre el vaixell que porta el seu nom.

L'home

Un marí de Guetària (Guipúscoa) va ser cridat a ser, per les circumstàncies, el continuador de l'epopeia iniciada per Magallanes el 20 de setembre de 1519 i que va acabar tres anys més tard.

De les cinc naus que van salpar de San Lúcar de Barra-meda («Trinidad», «Concepción», «San Antonio», «Santiago» i «Victòria») i dels 239 homes que formaven la tripulació, van tornar 18 supervivents i una sola nau, la «Victòria», de 85 tones. Era la primera embarcació en donar la volta al món després de recórrer més de quaranta-mil milles. La «Victòria» però, poc després en un viatge a Les Antilles es va enfonsar amb tota la tripulació.

Juan Sebastián va embarcar com a «maestre» (una mena de sobrecàrrega) a la nau «Trinitat», malgrat ser pilot i tenir uns coneixements nàutics qualificats llavors com a excel·lents.

La personalitat de Juan Sebastián Elcano sembla mantenir-se a l'ombra de la llum que irradiava el seu cap Fernando de Magallanes i fins que en un moment donat va haver de prendre el timó en aquell increïble periple, existeixen per als historiadors punts força obscurs. Per exemple, se sap que fins la mort de Magallanes, a Mactan (Filipines), Elcano estava en situació de pres per rebellió.

En morir assassinat Magallanes, l'abril de 1521, i fins que l'expedició comandada ja per Elcano va arribar a les Moluques, el viatge fou un infern. El desembre d'aquest mateix any, després de carregar les naus amb espècies, van sortir cap a Espanya via Cap de Bonaesperança. El 27 de desembre, amb 47 espanyols i 13 asiàtics, comandant l'única nau que continua viatge, la «Victòria», Elcano segueix lluitant contra la tripulació, la mar, el cansament i l'escorbut. En passar per Cabo Verde, punxats per la gana, es van rendir als portuguesos 12 marins i el comptador.

A San Lúcar van arribar el 6 de setembre de 1522, 18 homes que amb prou feines s'aguantaven drets.

El 9 de setembre desembarcaren a Sevilla els 18 herois i amb un ciri a les mans, encara descalços, varen anar a l'església de Nostra Senyora de la Victòria i després a la de Santa Maria de l'Antigua per donar gràcies per la arribada.

Carlos V exigeix a Portugal l'alliberament dels 12 homes que es lliuraren a Cabo Verde i tots junts són rebuts a la Cort.

A l'escut d'armes que el rei concedeix a Elcano, a més a més d'una pensió de 500 ducats d'or anuals, s'inscriu la següent llegenda PRIMUS CIRCUMDEDISTI ME.

De caràcter inquiet, el 1525, contra tots els qui l'aconse-llaven, va sortir de La Corunya el dia 24 de juliol coman-dant la nau «Sancti Spiritus» amb destinació a las Moluques. A diferència del primer viatge, un cop passat l'Estret de Magallanes, l'oceà Pacífic els rep amb temporals furiosos i ell se sent cada cop més malalt, i defalleix per moments. El 3 d'agost és mort i el dia 4 fou sepultat a la mar que tanta glòria li donà.

El vaixell

Aquesta elegant polacra goleta construïda el 1929 i que encara es troba en actiu i que té sobre les seves esqueses més d'un milió de milles nàutiques, havent donat diverses vegades la volta sencera al nostre planeta, maniobrat amb èxit a diversos ciclons, tifons i «baguós» al llarg de les travessies als tres principals oceans i que va estar a punt en una nit dolenta, de naufragar (es va aturar el motor a causa d'una avaria) contra els perillosos penyasegats existents al sempre temut Estret de Magallanes, a prop de la zona coneguda per la de *Rugientes Cuarenta* que tantes vegades va creuar en els seus viatges de circumnavegació, sempre ple de guarda-marines.

Després d'aquest sucint currículum dedicat a aquest buc de quatre pals i de tres mil sis-cents tones de desplaçament, ens remuntarem una mica als llunyans anys quaranta del nostre segle, quan el qui això subscriu, estudiava el segon curs de nàutica i, entre classe i classe amb altres companys feien un recorregut pels molls, una mica per ambientar-se. Un bon dia passant pel moll llavors conegut amb el nom de Bosch i Alsina, avui anomenat *Moll de la Fusta*, van veure allà mateix, recent amarrat, «Elcano» envoltat de badocs i amb la banda de música tocant: els comandants obsequien així el pràctic que els maniobra, sobretot quan les arribades són felices, les peces són quasi sempre a base de cançons popu-lars que els músics de bord dominen a la perfecció.

Com que qui escriu aquestes notes va començar molt aviat a navegar i l'esmentat veler continuava amb els seus viatges, no va ser gens estrany que coincidíssim junts a diferents ports, per descomptat que no oblidó les estades amb ell a Buenos Aires, Nova Orleans i Norfolk (Va). L'última vegada que me'l vaig trobar va ser el 1978, fondejats a la badia de Balboa (Panamà), en aquesta ocasió jo comandava la motonau «Mar Negre», ambdós vaixells procedíem de Valparaiso i escales i esperàvem torn per a creuar el canal de Panamà amb destinació a Europa («Elcano» tenia com a destinació El Ferrol

i el meu vaixell Livorno Itàlia). En aquesta ocasió el comandant del buc escola, capità de fragata Sr. Colón de Carvajal, va tenir la deferència de convidar-me a bord del seu vaixell per tal de que mentre esperàvem torn per passar el canal, féssim una xerradeta tot prenent un bon café a la seva senyorrívola cambra. Amb aquest motiu el comandant de «Elcano» em va destacar un bot (una falua) a la meua disposició. Haig de dir amb tristesa que aquest marí, amb grau ja d'almirall, fou assassinat pocs anys més tard a Madrid en un atemptat terrorista.

